

Foraminifera-vizsgálatok a salgótarjáni eperjestelepi
kőszénfekü burdigalai homokkőből

Nyirő M. Réka

A salgótarjáni kőszénmedence fekühomokkő korára vonatkozóan a hazai irodalomban több ellentétes véleménnyel találkozunk. Bartkó, Csepregyhyné, Ferenczi, Horusitzky, Schréter, Szentes, Vadász és Vitális foglalkoztak bővebben a fent említett kérdéssel. Nem feladatomban teljes irodalmi ismertetést adni, Csepregyhyné 1956-ban megjelent munkájában részletes irodalmi kritikát kapunk a kőszénfekü korára vonatkozó irodalomról is.

Csepregyhyné 1953-ban megjelent dolgozatában közli a kőszénfekü homokkő makrofaunáját és összehasonlító vizsgálatok alapján is igazolja a réteg burdigalai korát. Szó szerint idézve: "A fauna, elsősorban pedig a szintjelző Pecten hornensis, Chlamy holgeri, Ch. subholgeri és Ch. Gigas előfordulása alapján, minden kétséget kizáróan megállapítható a barnakőszénösszlet alatti "legfelső glaukonitos homokkő "burdigalai kora". Ezzel egyben igazolta Noszky 1917-19 évi felfogását ellentétben a későbbi, katti kora megállapításával.

A csehszlovák harmadkori rétegekkel foglalkozó kutatók, így többek között Brestyňská, Cicha, Senes, Csepregyhyné adatai alapján azonosítják a dél-szlovákiai alsó miocén rétegeket a salgótarjáni medence burdigalai rétegeivel.

Cicha 1958-as munkájában a vágvölgyi burdigalai mikrofauna vizsgálatánál megjegyzi, hogy a legidősebb rétegek makrofaunája megfelel a salgótarjáni medence "nagy Pecten" homokkő rétegeinek és egyben a Budapest környéki, valamint az ausztriai eggenburgi rétegekkel is azonosítja azokat. Ugyancsak ebben a munkában jegyzi meg, hogy a mikrofaunát a pannon medence rétegeivel azonosítani nem tudja, mivel erre vonatkozó adatai nincsenek.

Célunk megvizsgálni a salgótarjáni medence kőszénfekü homokköveiben vannak-e Foraminiferák és ha igen, akkor kormeghatározására alkalmas-e a faunaegyüttes? Először azoknak a rétegeknek a mikrofaunáját vizsgáltuk meg, mely rétegek kora makrofauna alapján már ismert, és igazolja a burdigalait kort. Vizsgálatainkat a Salgótarján Eperjes-telep kőszénfekü homokkővel kezdtük. Ebben a rétegben Csepreghyné szóbeli közlése alapján a makrofaunát a Chlamys palmata crestensis burdigalait faj képviseli.

Az elég durva szemű, gyengén glaukonitos laza homokkőből több mintavétel alapján 5 ezer grammot iszapoltunk meg. A Spatangida tüskében és Spongia tükben elég gazdag iszapolási maradék szegény, de jellegzetes Foraminifera-faunát tartalmaz. Az egyedek kis termetűek, nagy részük elég rossz megtartású, különösen a vékonyfalu formák töredezetek. Koptatott, átmosott példányt viszont egy-két egyedről eltekintve nem találtunk.

A Foraminifera-fauna a homokfáciesre jellemző, mind fokban, mind egyedszámban szegény. Ennek ellenére az Ammonia boccarii több egyeddel szerepel és elég gyakori a Spiroplectammina deperdita is. Az Elphidiumokat és a Cibicideseket több faj képviseli.

A Foraminifera fauna 17 génusba sorolható 30 fajból áll, amelyből 19 volt fajra meghatározható, 3 megközelítően, míg 11 csak génuszra. A mikrofauna a következő:

<u>Cyclammina</u> sp.	<u>Cibicides aknerianus</u> /d'Orb/
x <u>Spiroplectammina deperdita</u> /d'Orb/	<u>Cibicides horčíci</u> Cicha et Zapl.
x <u>Textularia gramen</u> /d'Orb/	<u>Cibicides pseudoungerianus</u> /Cushm/
<u>Textularia lateralis</u>	<u>Cibicides</u> sp.
<u>Lalicker</u>	
<u>Pseudoclavulina cf. crustata</u> Cushm.	x <u>Hanzawaia bouena</u> /d'Orb/

<u>Quinqueloculina</u> sp.	<u>Almaena osnabrugensis</u> /Rocm/
<u>Dentalina</u> sp.	x <u>Globigerina bulloides</u> /d'Orb/
x <u>Globulina striata</u> /Egger/	<u>Globigerina</u> sp.
<u>Uvigerina</u> cf. <u>macrocarinata</u>	x <u>Elphidium flexuosum</u> /d'Orb/
<u>Papp et Turn.</u>	
x <u>Bulimina elongata</u> /d'Orb/	<u>Elphidium hiltermanni</u> Hagn
x <u>Nonion granosum</u> /d'Orb/	x <u>Elphidium listeri</u> /d'Orb/
x <u>Nonion scaphum</u> /F. et M./	x <u>Elphidium minutum</u> /Rss./
<u>Nonion</u> sp.	x <u>Elphidium ortenburgense</u> /Egger/
<u>Cyroidina</u> cf. <u>soldanii</u>	<u>Elphidium</u> sp.
/d'Orb/	x <u>Ammonia beccarii</u> /L./
	<u>Ammonia</u> sp.

Radiolaria

Spongia tü

Spatangida túske

A fajok közül az Almaena osnabrugensis és az Elphidium hiltermanni a felső oligocénben gyakori, de említik a burdigalái rétegekből is. Idősebb, paleogénre jellemző faj nem mutatkozott, viszont a fajok nagy része a miocén közepén a tortonviban élte virágkorát, mint például a Cibicides aknerianus, Cibicides hirci, Elphidium flexuosum stb.

Az Elphidium ortenburgense fajt eddig csak a burdigalái emeletből említik. A Globulina striata fajt Tollman /1957/ a burdigalái rétegekre jellemzőnek tartja.

A vizsgált Foraminifera-fauna mind a dél-szlovákiai alsó burdigalái homokkővel elszegényedett mikrofaunájával, mind az ausztriai, eggenburgi, burdigalái homokkő Foraminifera-faunájával azonos.

Cicha és Kheil az 1962-es munkájában 21 Foraminifera fajból álló alsó burdigalái fauna-társaságot ismertet a Zakradné környéki homokkőből. Ezek közül 11 faj megegyezik az eperjes-telepi kőszénfekű Foraminifera-faunájával.

Tollman 1957-ben részletesen ismerteti az eggenburgi burdigalái rétegek Foraminifera-faunáját. Az eperjestelepi burdigalái homokkő rétegből származó 19 determinált faj közül 13 olyan, melyet Tollman az eggenburgi homokrétegek faunájára jellemzőnek tart. Ezeket a fajokat a faunalistában csillaggal jelöltük.

Összefoglalás: A salgótarjáni eperjes-telepi homokkő Foraminifera-fauna vizsgálatából az alábbi következtetések vonhatók le:

- 1./ A Foraminifera fauna teljes mértékben igazolja a vizsgált homokkő makrofaunával igazolt burdigalái korát.
- 2./ Bizonyítja a kapcsolatot a délszlovákiai burdigalái homokkőrétegekkel.
- 3./ Foraminifera faunája megegyezik az eggenburgi burdigalái homokkő rétegek faunájával.
- 4./ Igazolja azt a feltevést, hogy a hazai burdigalái rétegek is tartalmaznak jellegzetes kis-Foraminifera-faunát és végül, hogy
- 5./ jellegzetes mikrofauna lehetővé teszi a jövőben a salgótarjáni medencében több olyan fekvő homokkő korának igazolását, amelyek makrofaunát nem tartalmaznak.

- - -

Irodalom:

- 1./ Cicha, I.: Die Entwicklung der Mikrofauna des unteren Miozäns in Waagtal. /Sbornik, Ustv. Geol. Praha 1958, XXIV-1957 p. 349-384, Tf. 1-7.
- 2./ Cicha, I. et Kheil, J.: Mikrobiostratigraphie des ostslowakischen Neogengebietes. /Sbornik, Ustr. Ustv. Geol. Praha 1962, XXVII, - 1960, p. 315-348. Tf. I-IX.
- 3./ Csepregyhyné - Meznerics I.: A salgótarjáni kőszénfekü rétegek faunája és kora /Földt. Közl. LXXXIII, 1953, 1-3 sz. p. 35-56./
- 4./ Csepregyhyné-Meznerics, I.: Stratigraphische Gliederung des ungarischen Miozäns im Lichte der neuen Faunauntersuchungen. /Acta Geologica, Budapest 1956, Tom. IV, Fasc. 2, p. 183-207./
- 5./ Noszky, J.Sen.: Die geologischen Verhältnisse des Cserhát nördlich liegenden Gebietes. /Földt. Int. Évi Jel. 1917-19-ről Budapest 1923. p. 48-60./
- 6./ Tollman, A.: Die Mikrofauna des Burdigal von Eggenburg /Niederösterreich/. /Sitzungsberichte Ab. I. Bd. 1966, Heft. 3-4, Wien 1957, p. 165-213. Tf. 1-7./

- - - - -